

**Валерій ПАШКОВСЬКИЙ,
Ольга ЮРЦЕНЮК,
Наталія ПАСТЕРНАК,
Сергій РОТАР**
ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет», Чернівці (Україна)

**Valeriy PASHKOVSKIY,
Olga YURTSENYUK,
Natalia PASTERNAK,
Sergey ROTAR**
Higher State Educational Establishment of
Ukraine «Bukovinian State Medical
University» Chernivtsi, Ukraine
neurology@bsmu.edu.ua

**ІСТОРИЯ КАФЕДРИ НЕРВОВИХ
ХВОРОБ, ПСИХІАТРІЇ ТА МЕДИЧНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ ІМ. С.М. САВЕНКА ВДНЗ
УКРАЇНИ «БУКОВИНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»**

**HISTORY OF THE S. SAVENKO
NEUROLOGY, PSYCHIATRY AND
MEDICAL PSYCHOLOGY DEPARTMENT OF
THE HIGHER STATE EDUCATIONAL ES-
TABLISHMENT OF UKRAINE
«BUKOVINIAN STATE MEDICAL
UNIVERSITY»**

Ключевые слова: Буковинский государственный медицинский университет, медицинский институт, кафедра нервных болезней, психиатрии и медицинской психологии.

Пашковський Валерій, Юрценюк Ольга, Пастернак Наталія, Ротар Сергій. Історія кафедри нервних болезней, психіатрії та медичної психології ім. С.М. Савенка ВГУЗ України «Буковинський державний медичний університет».

Авторами в статті описані основні етапи розвитку та характерні особливості діяльності кафедри нервних болезней, психіатрії та медичної психології ВГУЗ України «Буковинський державний медичний університет». Освітлено основні проблеми неврологічної та психіатричної служби на Буковині з 1945 року – року заснування кафедри при Черновицькому державному медичному інституті. В статті наведено матеріали про заснування кафедри С.М.Савенка, його життєвої та професійної історії. Крім того, описано послідовну діяльність всіх керівників кафедри та їх внесок у розвиток неврології та психіатрії в регіоні. Описано формування якості бази підготовки учених та лікарів за питаннями неврології, психіатрії, медичної психології. Зазначено досягнення роботи колективу кафедри.

Кафедра нервних хвороб і кафедра психіатрії організовані в 1945 році, кожна функціонувала окремо до 1978 року, коли були об'єднані в одну - кафедру нервних хвороб та психіатрії. З 2001 року, після відкриття медико-психологічного факультету, кафедра носить назву - кафедра нервних хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М. Савенка (див. фото № 1).

Фото №1. Професор С.М.Савенко

Засновник кафедри – доктор медичних наук, професор Сергій Миколайович Савенко, відомий в Україні та за її межами вчений, педагог, клініцист і нейрогістопатоморфолог. С.М.Савенко народився 20 березня 1901 в селі Сасіновка Пирятинського району на Полтавщині, в сім'ї залізничника. Після закінчення Прилуцької гімназії навчався в Київському медичному інституті, який закінчив у 1927 році. Ще в студентські роки С.М.Савенко проявив великий потяг до науки, зокрема до неврології.

Після закінчення медичного інституту Сергій Миколайович працював ординатором клініки нервних хвороб інституту удосконалення лікарів, а згодом займав посаду завідувача патоморфологічного відділу і неврологічного відділення Українського психоневрологічного інституту м. Києва.

В січні 1936 року С.М. Савенку присуджено науковий ступінь кандидата медичних наук без захисту дисертації. 17 червня 1941 року С.М. Савенко захистив докторську дисертацію на тему "Рак мозку, клініка і патологічна анатомія", в якій вперше розкрив різні аспекти первинного і метастатичного раку головного мозку.

Під час Великої Вітчизняної війни С.М. Савенко перебував у діючій Червоній Армії на посаді начальника польового армійського лазарету, лікаря невропатолога, начальника неврологічного відділення психоневрологічного військового госпіталю. 21 жовтня 1944 року, рішенням Вищої Атестаційної Комісії

С.М. Савенку, був присуджений науковий ступінь доктора медичних наук.

22 квітня 1945 року наказом Наркому охорони здоров'я України С.М.Савенко призначається завідувачем кафедри нервових хвороб Чернівецького медичного інституту і на цій посаді він працював до 1973 року, а з вересня 1973 року, до останніх днів свого життя (15 серпня 1976р.), був науковим консультантом кафедри. Більше 31 року його творчого життя пов'язано з Чернівецьким медичним інститутом.

До приїзду С.М. Савенка в Чернівці, в інституті не було ні кафедри, ні клініки нервових хвороб. Кілька неврологічних ліжок були розташовані в одному із відділень психіатричної лікарні. Також не було лікарів невропатологів не тільки в області, а й у Чернівцях. Завдяки активній організаторській роботі С.М. Савенка, уже в червні 1945 року була відкрита кафедра і клініка нервових хвороб на 60 ліжок на базі Республіканської психіатричної лікарні (нині - Чернівецька обласна психіатрична лікарня), підібрані науково-педагогічні кадри і почався повноцінний педагогічний процес. На кафедрі були організовані біохімічна, патогістологічна та електрофізіологічна лабораторії, навчальні аудиторії.

Наукові дослідження доктора медичних наук, професора С.М. Савенка були різноманітними за напрямками і відзначались глибиною наукового пошуку. Йому належать 184 наукові праці, в яких висвітлені питання фундаментальної та прикладної неврології, в тому числі три монографії і кілька збірників наукових праць. Значна кількість наукових досліджень С.М. Савенка присвячена пухлинам центральної нервової системи, зокрема клінічним проявам і гістології карциноматозу. У монографії "Клініко-анатомічні кореляції пухлин гліального ряду" розроблена їх класифікація, клініко-анатомічні порівняння окремих видів гліом.

З ім'ям С.М. Савенка пов'язане становлення неврологічної служби в Чернівецькій області. Підготовка висококваліфікованих лікарів невропатологів для міста і області здійснювалась шляхом навчання в клінічній ординатурі, аспірантурі і на робочих місцях. Були відкриті неврологічні відділення в центральних районних лікарнях, в обласному центрі - психоневрологічний диспансер, в поліклініках міста - неврологічні кабінети. Під керівництвом С.М. Савенка лікарі-невропатологи підвищували свою кваліфікацію, приймаючи участь у науково-практичних конференціях, на яких виступали не тільки співробітники кафедри, але й практичні лікарі. На засіданні обласного науково-медичного Товариства невропатологів і психіатрів, яке очолював протягом 30 років С.М.Савенко, систематично заслуховувались наукові доповіді, звіти з детальним аналізом стану неврологічної і психіатричної служби області. Доброзичливі критичні зауваження С.М. Савенка сприяли покращанню допомоги неврологічно- і психічнохворим, а також підвищенню професійного рівня лікарів. Професор С.М. Савенко консультував хворих не тільки в лікувальних закладах міста Чернівців та області, але й у Хмельницькій, Тернопільській, Івано

-Франківській, Закарпатській, Львівській областях та в Молдові.

Праця С.М. Савенка відмічена орденом "Знак Пошани", Грамотою Президії Верховної Ради України, медалями. Його ім'я занесене в Обласну Книгу Пошани. Вся діяльність С.М. Савенка - це великий внесок у становлення і розвиток Чернівецького медичного інституту та вітчизняної неврологічної науки. 28 квітня 1994 року Вчена рада Чернівецького державного медичного інституту, за поданням кафедри та обласного науково-медичного Товариства невропатологів, психіатрів і наркологів, присвоїла кафедрі нервових хвороб та психіатрії ім'я професора Сергія Миколайовича Савенка.

З вересня 1973 року кафедру нервових хвороб очолює доктор медичних наук, професор П.В. Волошин - талановитий вчений, клініцист, педагог, організатор неврологічної і психіатричної служби в Україні, нині керівник Інституту неврології, психіатрії та наркології АМН України. У 1959 році закінчив Харківський медичний інститут та аспірантуру при кафедрі нервових хвороб цього ж інституту (1962). Працював асистентом (1962-1966) та доцентом (з 1966 року) цієї ж кафедри (див. фото № 2).

Фото №2. Професор П.В. Волошин

У 1963 році захистив кандидатську дисертацію «Состояние сосудистой системы при гипертонической болезни с очаговыми и диффузными церебральными нарушениями», в 1973-му - докторську дисертацію на тему: «О нейрогенных структурно-функциональных системных механизмах патогенеза ожоговой болезни».

У 1972 році обраний доцентом, а в 1973 році - завідувачем кафедри нервових хвороб Чернівецького медичного інституту. Протягом 1974-1977 рр. працював за сумісництвом проректором з наукової роботи. Професор П.В. Волошин продовжив наукові традиції кафедри, удосконалюючи електрофізіологічні, біохімічні та інші параклінічні методи дослідження. Більшість його праць були присвячені вивченню патогенезу судинної

патології головного мозку.

З 1977 по 1978 рік обов'язки завідувача кафедри виконував доцент Ю.Г. Прасол. У 1978 році відбулося об'єднання кафедри нервових хвороб з кафедрою психіатрії. Очолив об'єднану кафедру завідувач кафедри психіатрії доктор медичних наук, професор Ю.А. Антропов, якою керував до 1979 року. З 1979 по 1981 рік обов'язки завідувача кафедри виконували доценти В.М. Підкамінний та Ю.Г. Прасол.

Кафедра психіатрії. Організатором кафедри психіатрії і її першим завідувачем була доктор медичних наук, професор Н.П. Татаренко (1945-1951)¹. За її керівництва розроблялися такі наукові напрямки: дослідження патофізіологічних механізмів розвитку психопатологічних явищ при ендогенних, екзогенних, інволюційних та старечих психозах. Наукові дослідження професора Н.П. Татаренко за час її завідування кафедрою викладені в 48 друкованих наукових працях, у тому числі в монографії «К психопатологии и патофизиологии фантома свежеампутированных» (1952).

У 1953 році на посаду завідувача кафедри психіатрії обирається доктор медичних наук, професор Г.Ю. Маліс (1953-1961). Наукові дослідження співробітників кафедри були спрямовані на вивчення етіології і патогенезу шизофренії, підсумком чого під керівництвом професора Г.Ю. Маліса стала його монографія «К этиологии шизофрении» (1959).

У 1968-1979 роках посаду завідувача обіймав доцент Ю.А. Антропов, який до цього працював на кафедрі психіатрії Луганського медичного інституту. У 1970 році Ю.А. Антропов захистив докторську дисертацію «Парафрения и парафренические синдромы», в якій розкрив клініко-патофізіологічну суть такого складного і до деякої міри суперечливого, з точки зору класифікації, захворювання. Науковий доробок професора Ю.А. Антропова за час завідування кафедрою становить понад 70 друкованих праць, у тому числі монографія «Догляд за хворими у психіатричному стаціонарі» (1980).

Фото №3. Професор В.К. Чернецький

Кафедра нервових хвороб і психіатрії. З 1981 по 1992 рік кафедру нервових хвороб та психіатрії очолював доктор медичних наук, професор В.К. Чернецький (див. фото №3), який з 1992 року працював професором кафедри. В.К. Чернецький - учасник Великої Вітчизняної війни, пройшов важкий шлях від солдата до професора. Брав участь в жорстоких боях на фронтах (командир відділення протитанкової роти, мінометник), був двічі поранений і визнаний інвалідом Вітчизняної війни. За воєнні заслуги нагороджений трьома орденами: "Вітчизняної війни I ст.", "Вітчизняної війни II ст.", "Червоної зірки" та 16-ма медалями. Ті жорстокі бої на фронті збереглися в його пам'яті на все життя та загартували тверду життєву позицію.

Після закінчення в 1952 році Одеського медичного інституту до 1959 року працював на посаді головного лікаря станції швидкої медичної допомоги м. Дніпродзержинська та за сумісництвом невропатологом і викладачем медучилища.

У 1962 році закінчив аспірантуру Харківського НДІ неврології та психіатрії. У 1963 р. захистив кандидатську дисертацію на тему "Пухлини зорового горба" (у клініко-морфологічному висвітленні), а у 1979 р. - докторську дисертацію на тему: "Патологія базальних вузлів головного мозку при внутрішньочерепних пухлинах (у клініко-морфологічному висвітленні)". У 1962-1963 рр. працював в цьому інституті на посаді молодшого, а з 1964 р. старшого наукового співробітника відділу неврології.

У 1981 р. обраний на посаду зав. кафедри нервових хвороб та психіатрії з курсом нейрохірургії Чернівецького державного медичного інституту, а з 1992 р. - професором цієї кафедри (нині Вищий державний навчальний заклад України «Буковинський державний медичний університет»). Під його керівництвом вперше започаткований науковий напрямок кафедри - комплексна розробка діагностики, лікування та реабілітації хворих на хронічну недостатність мозкового кровообігу (ХНМК) та ішемічні інсульти, яка базувалася на теоретичній основі визначення компенсаторно-приспосувальних можливостей і стану венозного та колатерального кровообігу. Вивчення цієї важливої наукової проблеми проводилося з урахуванням функціональних навантажень з оцінкою неврологічних, електрофізіологічних (РЕГ, ЕЕГ та ін) та результатів гістохімічних досліджень у клініці та в експерименті з використанням електронної мікроскопії (Г.І. Мардар). При цьому враховувалася динаміка змін вмісту інсуліну і катехоламінів в еритроцитах та вмісту глюкози й імунореактивного інсуліну в крові залежно від стадії ХНМК та ішемічних інсультів. Поряд з цим вивчено систему прогнозування гострого розвитку мозкового інсульту (Ц.В. Ясинський) і на цій основі розроблено принципи поетапної діагностики задовго до клінічної маніфестації судинної патології мозку, а також стандартизовані принципи поетапного лікування та реабілітації хворих на мозкові інсульти в містах і сільській місцевості. За цією темою захищено дві кандидатські дисертації (Н.В. Васильєва, І.І. Кричун) та опубліковано 150 наукових праць, серед яких 3 монографії, 5 методре-

комендацій та 5 інформаційних листів. Цей науковий напрямок продовжують розвивати наукові співробітники кафедри.

За ініціативи В.К. Чернецького була створена творча співдружність з кафедрою гістології (Г.І. Мадар, Г.І. Кокошук), соціальної гігієни та організації охорони здоров'я (Ц.В. Ясинський) та медичної хімії БДМУ (І.Ф. Мешішен), кафедрою географії ЧДУ, Інститутом неврології АМН СРСР (до 1991 р.), Білоруським НДІ кардіології (чл.-кор. АН. БРСР Г.І. Сидоренко), Харківським НДІ неврології та психіатрії (П.В. Волошин), НДІ нейрохірургії (м. Київ). У виконанні комплексних тем брали активну участь досвідчені співробітники кафедри (Ю.Г. Прасол, Д.В. Куліков, І.П. Дишук, В.М. Підкамінний, І.Я. Кричун, В.М. Паляниця, В.І. Курик), а також наукові співробітники БДМУ.

Активна трудова творча діяльність В.К. Чернецького була високо оцінена науковою спільнотою та державою. За воєнні заслуги та багаторічну успішну лікарську і наукову діяльність В.К. Чернецького відзначено 24-ма урядовими нагородами, у тому числі 5 орденами та 19 медалями.

Фото №4. Доцент І.П. Дишук

У серпні 1992 року на посаду завідувача кафедри нервових хвороб та психіатрії обрано кандидата медичних наук, доцента Івана Петровича Дишука², випускника Чернівецького медичного інституту (1992 – 1998 рр.). І.П. Дишук працював асистентом кафедри психіатрії, доцентом кафедри нервових хвороб та психіатрії (див. фото №4). З 1977 по 1980 рік перебував у закордонному відрядженні в Алжирській народній демократичній республіці, де займав посаду завідувача клініки психіатрії медичного факультету університету м. Оран. Він вів педагогічний та лікувальний процеси – читав лекції з психіатрії, проводив практичні заняття із студентами, лікарями-інтернами, лікарями резидентами, готував науково-педагогічні кадри для медичного факультету цього

університету, проводив лікувально – консультативну роботу.

І.П. Дишук є автором більше 100 наукових та науково – методичних праць, в тому числі „Короткого тлумачного словника психіатричних термінів” (1993), методичних рекомендацій „Загальна психопатологія” (1996) та навчального посібника – „Клінічні задачі з психіатрії” (2000) у співавторстві з В.Г. Деркачем та В.І. Куриком. За редакцією І.П. Дишука підготовлено навчальний посібник „Невідкладна допомога в психіатрії” (2002)- автори: І.П. Дишук, В.Г. Деркач, Р.І. Рудницький, В.І. Курик, С.М. Русіна. І.П. Дишук є співавтором першого фундаментального підручника „Психіатрія” (2001) для студентів вищих медичних навчальних закладів III – IV рівнів акредитації³.

Фото №5. Професор В.М. Пашковський

У 1998 році кафедру нервових хвороб, психіатрії та медичної психології очолив доктор медичних наук, професор В.М. Пашковський. Під його керівництвом кафедра продовжує наукові традиції, творчо працює над удосконаленням навчально-виховного процесу, наукових досліджень, лікувально-консультативної допомоги практичній охороні здоров'я, впровадження сучасних методів діагностики та лікування⁴ (див. фото №5).

За останні роки під керівництвом професора В.М. Пашковського проводилась активна науково-методична робота з удосконалення підготовки студентів та лікарів-інтернів неврологів з вивчення принципів топічної діагностики, методів дослідження неврологічного хворого та невідкладної допомоги.

Завдяки організаторським здібностям та невтомній енергії професора В.М.Пашковського проведена велика робота по реконструкції і ремонту приміщень кафедри, яку було обладнано сучасними апаратами для наукових досліджень та проведення педагогічного процесу, а також створено комп'ютерний клас. Відповідно до вимог підготовлені та готуються до виходу навчально-методичні матеріали в друкованому та електронному варіантах (в т.ч. і англійською мовою), запроваджені елементи дистанційного навчання.

Колектив кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології творчо працює над вивченням етіології, патогенезу, клініки, перебігу, діагностики, лікування і реабілітації хворих, удосконаленням навчально-виховного процесу, практичної допомоги

лікувально-профілактичним закладам охорони здоров'я Буковини, примножуючи славні традиції своїх вчителів та Буковинського державного медичного університету.

Reference:

¹ Biografichnyi dovidnyk zaviduvachiv kafedr ta profesoriv Bukovinskoyi derzhavnoyi medichnoyi akademiyi (1944-1998 rr.). – Chernivtsi, 1999.– 225 s.
² Dishchuk I.P. Do istoriyi kafedri psihiatriyi Chernivetskogo medichnogo institutu / I.P. Dishchuk – Zb.: Istoriya ukrainskoy psihiatrii. – Harkov, 1994. – Т. 1. – S. 44-45.
³ Dishchuk I.P. Sergiy Mikolayovich Savenko (do 100- richchya vid dnya narodzhennya) / I.P. Dishchuk // Buk. med. visnik. – 2001. – Т. 5, № 1. – S. 219-221.
⁴ Storinki istoriyi Chernivetskogo medichnogo institutu. – Chernivtsi, 1994.– 99s.

Pashkovskiy V., Yurtsenyuk O., Pasternak N., Rotar S. History of the S. Savenko Neurology, Psychiatry and Medical Psychology Department of the Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University». The article deals with the main development stages of the Department of neurology, psychiatry and medical psychology in Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovina State Medical University." The basic problems of neurological and psychiatric service in Bukovina in 1945 year belong also to research field of the article.. It contains material about the founder of the department named after S. Savenko his life and professional activity. Proposed research describes the activities of all department chief and their contribution to the development of neurology and psychiatry in Bucovina region. The article tell about formation of high-quality scientists base and doctors for neurology, psychiatry, medical psychology, achievements of the department staff.

Department of nervous diseases and Department of Psychiatry was founded in 1945 and had their functioning till 1978. Founder and first head of the Neurology department was Prof. Serhiy Mykolayovych Savenko. His research interests was global and different, but most of all prof. S. Savenko was fond of studying central nervous system tumor, including clinical manifestations and histology carcinomatosis. Prof. S. Savenko reopened neurological services in the Chernivtsi region.

In September 1973 headed the Department of neurology Professor P. V. Voloshyn and continued the academic tradition of the department. Most of his works were devoted to the study of the pathogenesis of the brain vascular pathology. Founder of the Psychiatry department and its first head was Prof. N. Tatarenko (1945-1951). According to its management were developed following research areas: the study of pathophysiological mechanisms of psychopathological phenomena in endogenous, exogenous aging and senile psychosis. After N. Tatarenko Professor G.U. Malis administrated the department and provides studying etiology and pathogenesis of schizophrenia. In 1978 both departments was joined into the Department of Nervous Diseases and Psychiatry. Head of renew department became Y. Antropov and took those position till 1979. From 1979 to 1981 VM Pidkaminnyy and Y. Prasol managed the department, and during 1981 - 1992 the department was headed by Prof. V.K. Chernetsky. He launched as first the scientific direction of the department - complex development of diagnostics, treatment and rehabilitation of patients with chronic cerebrovascular insufficiency and ischemic strokes. Since August 1992 I.P.Dyschuk started work as a head of the department, and since 1998 to modern times this position has Prof. V. Pashkovskyy. The department continued scientific traditions, creatively work to improve the educational process, scientific resea-

rch, medical advice practical health care, introduction of modern methods in diagnosis and treatment.

Key words: Bukovinian State Medical University, Department of Neurology, Psychiatry and Medical Psychology.

Пашковський Валерій – професор, завідувач кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М Савенка ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», автор та співавтор 259 наукових праць, включаючи 3 монографії та 9 підручників і наукових посібників з неврології.

Pashkovskiy Valeriy - Professor, Head of the Department of neurology, psychiatry and medical psychology named after S. Savenko of Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University», author and co-author 259 scientific publications, including 3 monographs, 9 textbooks and scientific manuals on neurology.

Юрценюк Ольга – кандидат психіатричних наук, викладач кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології імені С. Савенка ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет». Коло наукових інтересів : психіатрія, медична психологія, психотерапія. Автор 160 наукових публікацій.

Yurtsenyuk Olga – PhD, teacher of the Department of neurology, psychiatry and medical psychology named after S. Savenko of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University". Research interests: psychiatry, clinical psychology, psychotherapy. The author of over 160 scientific publications.

Пастернак Наталія – магістрант кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М Савенка ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», автор та співавтор більше 10 наукових праць. Основний напрямок наукових досліджень – тривожні та депресивні розлади у пацієнтів з артеріальною гіпертензією.

Pasternak Nataliia – magistrant of the Department of neurology, psychiatry and medical psychology named after S. Savenko of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", author and coauthor more than 10 scientific publications. Basic direction of scientific research is esisanxious and depressed disorders in patients with hypertension.

Ротар Сергій – асистент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М Савенка ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», автор та співавтор більше 15 наукових праць.

Rotar Sergey - assistant of the of the Department of neurology, psychiatry and medical psychology named after S. Savenko of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", author and coauthor more than 15 scientific publications.

Received: 24-06-2016

Advance Acces Publisher: July 2016

© V. Pashkovskiy, O. Yurtsenyuk, N. Pasternak, S. Rotar, 2016